

ДАВЛАТ ҲУДУДЛАР КАДАСТРИНИ ЮРИТИШ ЖАРАЁНИДА ГЕОАХБОРОТ ТИЗИМЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ

Абдурахимова М.О., Шамшиддинов М.Ф. – магистрантлар, ТИҚХММИ

Аннотация

Мақолада давлат кадастрини юритиш жараёнида геоахборот тизимларидан фойдаланишнинг аҳамияти хусусида таҳлиллар кўриб чиқилган ва уларни тўғрисида мулоҳазалар юритилган.

Географик маълумотлар аниқланиши керак бўлган деярли барча соҳаларда жумладан фуқаро муҳандислиги, қишлоқ ва шаҳарсозликда, йўллар ва темир йўллар қурилишида, атроф-муҳит ўзгаришини кузатишда, ер менежменти, кончилик, табиий ресурсларни бошқариш ва қишлоқ хўжалигини барқарор ривожлантиришда ГАТ (Геоахборот тизимлари) нинг ҳиссаси бекиёсдир. ГАТ барқарор ривожланишда муаммоларни ҳал этишда муҳим курол саналади, чунки у мутахассисларга маълумотларни тўплаш, таҳлил қилиш ва баҳолаш имкониятини беради.

Давлат кадастрлари маълумотлари асосида географик ахборот тизими қатламлари яратилади. “Ҳудудларнинг давлат кадастрини юритиш тартиби тўғрисида” ги низомнинг йигирма олтинчи бандига кўра, ҳудудларнинг давлат кадастрини тузиш қуйидаги иккита асосий босқичда амалга оширилади:

Биринчи босқич:

- ❖ ҳудудлар давлат кадастрини тузиш концепциясини ва мақсадли давлат дастурини ишлаб чиқиш ҳамда белгиланган тартибда тасдиқлаш;
- ❖ ҳудудлар давлат кадастри ахборот тизимининг маълумотлар базасига базавий ахборот тариқасида киритилиши назарда тутилаётган материаллар ва маълумотларни уни юритишнинг тегишли даражаларида тўплаш, тизимлаштириш ва таҳлил қилиш ишлари;
- ❖ ҳудудларнинг давлат кадастри ахборот тизими ва геопорталларининг техник комплексларини уни юритишнинг барча даражаларида харид қилиш ва ўрнатиш;
- ❖ ҳудудлар давлат кадастри маълумотларининг кадастр ҳисобга олиниши ва алмашуви учун мўлжалланган бирхиллаштирилган электрон ҳужжатлар айланиши тизимини ишлаб чиқиш ҳамда жорий этиш;
- ❖ ҳудудлар давлат кадастри геоахборот тизимлари ва геопорталларининг дастурий таъминотини ишлаб чиқиш, зарур ҳолларда харид қилиш ҳамда ўрнатиш;
- ❖ ҳудудларнинг давлат кадастри геоахборот тизимлари ва геопорталларидан тажриба тариқасида фойдаланиш;
- ❖ "Ергеодезкадастр" давлат қўмитаси марказий аппаратининг тегишли бўлинмалари, Геодезия ва картография миллий маркази, ҳудудий ер тузиш ва кўчмас мулк кадастри давлат корхоналарининг, ҳудудлар давлат кадастрини тузиш ва юритиш бўйича бошқа базавий субъектларнинг фаолиятини ташкил қилиш.

Иккинчи босқич:

- ❖ ҳудудлар давлат кадастри базавий субъектларининг тақсимланган маълумотлар базалари ўртасида ахборот алмашувининг коммуникация каналларини ўрнатиш;
- ❖ ахборотни муҳофаза қилишни ва ҳудудларнинг давлат кадастри ахборот ресурсларидан фойдаланиш тизимини ташкил қилиш;
- ❖ ҳудудларнинг давлат кадастри геоахборот тизимлари маълумотлар базаларига маълумотларни мунтазам киритиб бориш ва долзарблаштириш ишларини уни юритишнинг барча даражаларида ташкил қилиш;

- ❖ фойдаланувчиларнинг сўровлари бўйича кадастр ҳужжатларини, маълумотномалар ва бошқа ахборотни, шу жумладан интерактив давлат хизматлари шаклида шакллантириш ва бериш ишларини ташкил қилиш;
- ❖ ҳудудларнинг давлат кадастри геоахборот тизимлари ва геопорталларидан саноат йўсинида фойдаланиш;
- ❖ давлат ҳокимияти ва бошқаруви органларини, маҳаллий давлат ҳокимияти органларини, манфаатдор юридик ва жисмоний шахсларни ҳудудларнинг давлат кадастри ахборотлари билан мунтазам (доимий) таъминлаш [1].

Маълумки, Давлат ҳудудлар кадастри ДКЯТ нинг таркибий қисми ҳисобланади ва у давлат кадастри юритиладиган табиий, ҳўжалик объекти ёки бошқа объект муайян турининг географик жойлашуви, ҳуқуқий мақоми, миқдор ва сифат тавсифлари ҳамда баҳоси тўғрисидаги янгилашиб туриладиган маълумотлар ва ҳужжатлар тизимидан иборат. ДКЯТ Ўзбекистон Республикаси ва унинг айрим табиий-иқтисодий салоҳиятининг ягона умумдавлат ҳисоб-китоби юритилишини, баҳоланишини таъминлашга мўлжалланган кўп мақсадли ахборот ахборот тизими тарзида яратилади [2].

Мамлакатимизда давлат кадастрлари маълумотлари асосида географик ахборот тизими қатламлари яратилмоқда. Бундай ахборотлар базаси вазирликлар, давлат қўмиталари, маҳаллий ҳокимият, олиқ органлари юридик ва жисмоний шахслар учун зарурий маълумотларни олишга хизмат қилади. Ҳозирда Давлат солиқ қўмитаси билан онлайн режимда маълумотлар алмашиш йўлга қўйилган.

“Давергеодезкадастр” давлат қўмитаси маълумотлар базасини юритувчи масъул вазирлик ва идоралар билан ҳамкорликда давлат объектларини йўқлама қилиш, уларнинг геоахборот базасини шакллантириш, ArcGIS дастурида 1:2000, 1:10000 ва 1:25000 масштаблардаги рақамли карталарни яратиш ҳамда уларнинг шартли белгиларини ишлаб чиқиш ва фойдаланиш борасида ишлар амалга оширилиб келинмоқда. Эндиликда Давлат кадастри ягона тизими ахборот базаси яратилмоқда.

Хулоса

Шуни таъкидлаш мумкинки, давлат ҳудудлар кадастрлари соҳасида геоахборот тизишларидан фойдаланиш қуйидаги муаммоларни бартараф этишга замин яратади:

- ❖ геоахборот тизимлари ёрдамида Ер ва кўчмас мулк менежментида компютерга асосланган рўйхатга олиш тизимини яратиш имконияти мавжуд. Шунинг учун ГАТ ни ишлатилиши ер ва мулкларнинг аниқлиги ва ишончлилигини таъминлайди. Ҳозирги кунда Ўзбекистонда ерларни рўйхатга олиш тизими ГАТ технологияларини ишлатмасдан қўлда бажарилади, бунинг сабаби электрон хариталар ва ГАТ ни ишлата олиш қобилиятлари етишмаслигидандир.
- ❖ ер ресурсларини нотўғри ишлатилиши натижасида Ўзбекистонда ер деградацияси каби муаммолар юзага келмоқда. Геоахборот тизимлари атроф муҳит муҳофазасида катта рол ўйнайди, Геоахборот тизимлари ёрдамида ер эрозияси харитаси, ер шўрланиши хариталарини шакллантириш мумкин.
- ❖ Ўзбекистон қишлоқ ва шаҳарларида аҳоли ўсиши жуда тез суратда шунинг учун, келгусида бажарилиши керак бўлган ишларга илмий ва сиёсий жиҳатдан ёндашиш муҳим рол ўйнайди.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. “Ҳудудларнинг давлат кадастрини юритиш тартиби тўғрисида”ги НИЗОМ, 231-сонли Вазирлар Маҳкамаси қарори. 2014 йил 14 август
2. Болтаев Т.Х., Рахмонов Қ.Р. Геоахборот тизимининг илмий асослари. Т., ТИМИ, 2015.